

CS

CS

CS

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

V Bruselu dne 2.7.2008
KOM(2008) 426 v konečném znění

2008/0140 (CNS)

Návrh

SMĚRNICE RADY

**o provádění zásady rovného zacházení s osobami bez ohledu na náboženské vyznání
nebo víru, zdravotní postižení, věk nebo sexuální orientaci**

{SEK(2008) 2180}
{SEK(2008) 2181}

(předložené Komisí)

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

1. SOUVISLOSTI NÁVRHU

Odůvodnění a cíle návrhu

Cílem tohoto návrhu je provádění zásady rovného zacházení s osobami bez ohledu na náboženské vyznání nebo víru, zdravotní postižení, věk nebo sexuální orientaci jinde, než na trhu práce. Návrh stanoví rámec pro zákaz diskriminace na základě uvedených důvodů a zavádí jednotnou míru minimální ochrany poskytované v Evropské unii těm, kteří jsou terčem takové diskriminace.

Návrh doplňuje stávající právní rámec Společenství, podle kterého zákaz diskriminace na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace platí pouze pro oblasti zaměstnání, povolání a odborného vzdělávání¹.

Obecné souvislosti

Komise ve svém legislativním a pracovním programu přijatém dne 23. října 2007 oznámila², že navrhne nové iniciativy k dokončení evropského právního rámce zaměřeného proti diskriminaci.

Předkládaný návrh je součástí sdělení „Obnovená sociální agenda: Příležitosti, přístup a solidarita v Evropě 21. století“³ a doprovází sdělení „Nediskriminace a rovné příležitosti – obnovený závazek“⁴.

Členské státy a Evropské společenství podepsaly Úmluvu OSN o ochraně práv zdravotně postižených osob. Je založena na zásadách nediskriminace, zapojení a začlenění do společnosti, rovných příležitostech a dostupnosti. Návrh, aby Evropské společenství Úmluvu uzavřelo, byl předložen Radou⁵.

Platné předpisy vztahující se na oblast návrhu

Tento návrh vychází ze směrnic 2000/42/ES, 2000/78/ES a 2004/113/ES⁶, které zakazují diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, věku, zdravotního postižení, sexuální orientace, náboženského vyznání nebo víry⁷. Diskriminace kvůli rase nebo etnickému původu je zakázána v oblastech zaměstnání, povolání a odborného vzdělání i v oblastech nesouvisejících s prací, jako je sociální ochrana, zdravotní péče, vzdělání a přístup

¹ Směrnice 2004/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, Úř. věst. L 180, 19.7.2000, s. 22 a směrnice 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání, Úř. věst. L 303 ze dne 2.12.2000, s. 16.

² KOM (2007) 640.

³ KOM (2008) 412.

⁴ KOM (2008) 420.

⁵ **KOM (2008) XXX.**

⁶ Směrnice 2004/113/ES ze dne 13. prosince 2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování, Úř. věst. L373, 21.12.2004, s. 37.

⁷ Směrnice 2004/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, Úř. věst. L 180, 19.7.2000 a směrnice 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání, Úř. věst. L 303 ze dne 2.12.2000.

ke zboží a službám, včetně bydlení, které jsou dostupné veřejnosti. Diskriminace na základě pohlaví je zakázána v tých oblastech, s výjimkou vzdělávání, médií a reklamy. Diskriminace kvůli věku, náboženskému vyznání a víře, sexuální orientaci a zdravotnímu postižení je zakázána pouze v oblastech zaměstnání, povolání a odborného vzdělávání.

Směrnice 2000/43/ES a 2000/78/ES musely být provedeny do vnitrostátního práva do roku 2003 s výjimkou těch ustanovení, která se týkají diskriminace kvůli věku a zdravotnímu postižení, u kterých byly k provádění povoleny další tři roky. Zpráva o provádění směrnice 2000/43/ES byla přijata Komisí v roce 2006⁸ a zpráva o provádění směrnice 2000/78/ES byla přijata dne 19. června 2008⁹. Všechny členské státy kromě jednoho směrnici provedly. Směrnice 2004/113/ES musela být provedena do vnitrostátního práva do konce roku 2007.

Pojmy a pravidla uvedené v tomto návrhu se snaží co nejvíce vycházet ze stávajících směrnic podle článku 13 Smlouvy o ES.

Soulad s ostatními politikami a cíli Unie

Tento návrh vychází ze strategie rozvíjené od Amsterodamské smlouvy týkající se boje proti diskriminaci a je v souladu s horizontálními cíli Evropské unie, zejména s Lisabonskou strategií pro růst a zaměstnanost a s cíli evropského procesu sociální ochrany a sociálního začlenění. Návrh napomůže prosazovat základní práva občanů v souladu s Listinou základních práv Evropské unie.

2. KONZULTACE ZÚČASTNĚNÝCH STRAN A POSOUZENÍ DOPADŮ

Konzultace

Při přípravě této iniciativy se Komise snažila oslovit všechny zúčastněné strany, jichž se téma týká, a snažila se, aby ti, kteří se chtěli k tématu vyjádřit, dostali příležitost a dostatek času. Evropský rok rovných příležitostí pro všechny byl skvělou příležitostí, jak na téma upozornit, a současně výzvou k účasti v debatě.

Hodí se připomenout veřejnou internetovou konzultaci¹⁰, průzkum provedený v podnikatelském sektoru¹¹ a písemnou konzultaci a setkání se sociálními partnery a evropskými nevládními organizacemi zapojenými do boje proti diskriminaci¹². Podle výsledků veřejné konzultace a konzultace nevládních organizací je na místě, aby se legislativou EU zvýšila míra ochrany proti diskriminaci, i když někteří se vyslovili spíše pro konkrétně zaměřené směrnice v oblastech zdravotního postižení a pohlaví. Z konzultace Evropského podnikatelského konzultačního panelu vyplynulo, že podle názoru podniků by bylo vhodné zajistit stejnou míru ochrany proti diskriminaci v celé EU. Sociální partneři zastupující podniky byly v zásadě proti zavádění nových předpisů, protože podle nich navyšují administrativní zátěž a náklady. Odbory zastávaly opačný názor.

Odezvy z konzultace podtrhly důležitost otázky, jak by nová směrnice měla zohlednit řadu souvisejících citlivých oblastí, a také odhalily nesprávné pochopení hranic kompetence

⁸ KOM(2006) 643 v konečném znění.

⁹ KOM (2008) 225.

¹⁰ Úplné výsledky konzultace jsou k dispozici na http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/news/news_en.htm#rpc

¹¹ http://ec.europa.eu/yourvoice/ebtp/consultations/index_en.htm

¹² http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/org/imass_en.htm#ar

Společenství. Předložená směrnice se této otázce věnuje a hranice kompetence Společenství jasně stanoví. V takto stanovených mezích je Společenství zmocněno jednat (viz článek 13 Smlouvy o ES) a je zastáván názor, že kroky na celoevropské úrovni jsou nejlepší cestou, jak postupovat.

Odpovědi z konzultací také zdůrazňovaly zvláštní povahu diskriminace související se zdravotním postižením a opatření, která je nutné k řešení této otázky přijmout. Je jim věnován zvláštní článek.

Byly vzneseny obavy, že nová směrnice by zvýšila náklady podniků, avšak je nutno zdůraznit, že tento návrh staví z velké části na pojmech obsažených ve stávajících směrnicích, které hospodářské subjekty již znají. Pokud jde o opatření proti diskriminaci související se zdravotním postižením, pojem přiměřené úpravy již podniky znají od doby, kdy byl zaveden směrnicí 2000/78/ES. Návrh Komise uvádí faktory, které je nutno brát v úvahu při posuzování toho, co je „přiměřené“.

Bylo zdůrazněno, že na rozdíl od zbylých dvou směrnic směrnice 2000/78/ES od členských států nevyžaduje, aby vytvořily orgány pro rovné zacházení. Pozornost byla rovněž věnována potřebě zabývat se vícenásobnou diskriminací, například vymezením tohoto jevu jako diskriminace a zavedením účinných prostředků pro nápravu. Uvedené otázky přesahují rámec této směrnice, avšak nic členským státům nebrání v tom, aby samy podnikaly v příslušných oblastech kroky.

Dále bylo konstatováno, že ochrana před diskriminací kvůli pohlaví podle směrnice 2004/113/ES není stejného rozsahu, jaký stanoví směrnice 2000/43/ES, a že by se touto skutečností měly nové právní předpisy zabývat. Komise se touto záležitostí v této chvíli zabývat nebude, protože lhůta k provedení směrnice 2004/113/ES právě uplynula. Komise však v roce 2010 podá zprávu o provádění směrnice a bude pak moci navrhnout případné změny.

Sběr a využití výsledků odborných konzultací

Ze studie¹³ z roku 2006 vyplynulo, že ač většina zemí poskytuje ve většině zkoumaných oblastí určitou formu právní ochrany, která přesahuje rámec stávajících požadavků ES, byly mezi zeměmi zjištěny značné rozdíly, pokud jde o míru a povahu ochrany. Studie také potvrdila, že pouze ve velmi málo zemích bylo ex ante provedeno posouzení dopadů, pokud jde o právní předpisy související s diskriminací. Další studie¹⁴ se zabývala povahou a rozsahem diskriminace v EU mimo oblasti zaměstnání a potenciálními náklady (přímými a nepřímými), které z ní mohou plynout pro jednotlivce a pro společnost.

Kromě toho Komise využila zpráv Evropské sítě nezávislých odborníků v oblasti nediskriminace, zejména pak jejich přehled „Developing Anti-Discrimination Law in Europe“ (Příprava evropských antidiskriminačních právních předpisů)¹⁵ a dále studii „Tackling Multiple Discrimination: practices, policies and laws“ (Vícenásobná diskriminace: praxe, politická opatření a předpisy)¹⁶.

¹³ http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/mapstrand1_en.pdf

¹⁴ Bude k dispozici na http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/org/imass_en.htm

¹⁵ http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/public/pubst_en.htm#leg

¹⁶ http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/multidis_en.pdf

Užitečné byly i výsledky zvláštního průzkumu Eurobarometru¹⁷ a bleskového průzkumu Eurobarometru¹⁸ z února 2008.

Posouzení dopadů

Zpráva o posouzení dopadů¹⁹ se zabývá důkazy o diskriminaci mimo trh práce. Bylo v ní zjištěno, že i když je nediskriminace jednou ze základních hodnot EU, v praxi se míra právní ochrany k prosazování těchto hodnot v různých členských státech liší a závisí i na důvodu diskriminace. Výsledkem toho je, že ti, kterým diskriminace hrozí, se často nejsou plně schopni zapojit do společnosti a do ekonomické sféry, což má nepříznivý vliv jak na jednotlivce, tak na širší okruh společnosti.

Zpráva vymezuje tři cíle, které by další iniciativy měly splnit:

- zvýšit ochranu před diskriminací;
- zajistit právní jistotu hospodářským subjektům a možným obětem ve všech členských státech;
- zlepšit sociální začlenění a posílit plné zapojení všech skupin do společnosti a do ekonomické sféry.

Z různých zvažovaných opatření, kterými by mohlo být dosaženo splnění těchto cílů, bylo k další analýze vybráno šest možností, kromě jiného možnost nepodnikat na úrovni EU žádné kroky, dále samoregulace, doporučení a jedna či více směrnic zakazujících diskriminaci mimo oblast zaměstnávání.

Členské státy budou muset v každém případě provést Úmluvu OSN o ochraně práv zdravotně postižených osob, která vymezuje odeprání přiměřené úpravy jako diskriminaci. Právně závazné opatření, které zakazuje diskriminaci na základě zdravotního postižení, s sebou nese určité finanční náklady kvůli přizpůsobením, která je nutno provést, avšak na druhé straně je tu přínos z lepšího ekonomického a společenského začlenění skupin, které v současnosti čelí diskriminaci.

Ze zprávy vyplývá, že přiměřenou reakcí by byla směrnice zaměřená na nejrozumnější důvody diskriminace a vypracovaná podle zásad subsidiarity a proporcionality. Několik málo členských států již poskytuje poměrně ucelenou právní ochranu, většina ostatních ji poskytuje do určité míry, avšak ne tak komplexně. Právní přizpůsobení vyplývající z nových předpisů Společenství by tudíž byla různá.

Komise obdržela mnoho podnětů týkajících se diskriminace v odvětví pojištění a bankovních služeb. Zohledňování věku nebo zdravotního postižení pojišťovnami a pracovníky bank při posuzování rizikového profilu klienta nepředstavuje nutně diskriminaci – to závisí na druhu produktu. Komise zahájí dialog se zástupci odvětví pojištění a bankovních služeb společně s ostatními příslušnými zúčastněnými stranami, aby bylo dosaženo lepšího porozumění tam,

¹⁷ Zvláštní průzkum Eurobarometru 296 zaměřený na diskriminaci v EU:
http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/public/pubst_en.htm a
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_en.htm

¹⁸ Bleskový průzkum Eurobarometru 232; http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_232_en.pdf

¹⁹ Bude k dispozici na http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/org/imass_en.htm

kde je věk nebo zdravotní postižení důležitým faktorem pro vytváření produktů nabízených v těchto odvětvích a jejich cen.

3. PRÁVNÍ HLEDISKA

Právní základ

Návrh vychází z čl. 13 odst. 1 Smlouvy o ES.

Subsidiarita a proporcionalita

Zásada subsidiarity se použije, nespadá-li návrh do výlučné působnosti Společenství. Cílů návrhu nemůže být dosaženo uspokojivě pouze na úrovni členských států, protože pouze opatření na úrovni Společenství může zaručit, že bude ve všech členských státech poskytována minimální standardní míra ochrany proti diskriminaci na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. Právní akt na úrovni Společenství poskytne právní jistotu, pokud jde o práva a povinnosti hospodářských subjektů a občanů, včetně těch, kteří se pohybují v různých členských státech. Z dosavadních zkušeností vyplývá, že předchozí směrnice přijaté podle čl. 13 odst. 1 Smlouvy o ES přispěly ke zlepšení ochrany proti diskriminaci. V souladu se zásadou proporcionality nepřekračuje navrhovaná směrnice rámec toho, co je nezbytné k dosažení stanovených cílů.

Tradice jednotlivých států a přístupy v oblastech, jako je zdravotní péče, sociální ochrana a vzdělávání, bývají většinou rozmanitější než v oblastech souvisejících se zaměstnáváním. Tyto oblasti jsou charakterizovány legitimními společenskými volbami v oblastech, které spadají do vnitrostátních kompetencí.

Rozmanitost v evropských společnostech je jednou z předností Evropy a je třeba ji respektovat v souladu se zásadou subsidiarity. Otázky týkající se organizace a obsahu vzdělávání, uznávání manželského nebo rodinného stavu, adopce, reprodukčních práv a jim podobné je nejlépe rozhodovat na vnitrostátní úrovni. Směrnice tudíž od žádného členského státu nevyžaduje, aby v souvislosti s těmito otázkami měnil své stávající zákony a praxi. Směrnice zároveň nemá vliv na vnitrostátní předpisy, kterými se řídí činnost církví a ostatních náboženských organizací nebo jejich vztah vůči státu. Takže například nadále zůstává na členských státech, aby rozhodovaly o tom, zda povolovat selektivní přístup při přijímání na školy, zda ve školách zakázat nebo povolit nošení případně viditelné nošení náboženských symbolů, zda uznávat manželské svazky osob stejného pohlaví a rozhodovat o povaze veškerých vztahů mezi náboženskými organizacemi a státem.

Volba nástrojů

Směrnice je optimálním nástrojem, který nejlépe zaručí koherentní minimální míru ochrany proti diskriminaci napříč EU a zároveň umožní jednotlivým členským státům, které o to projeví zájem, poskytovat ochranu nad rámec takových minimálních standardů. Také jim umožní zvolit nejvhodnější formy prosazování a sankcí. Z minulých zkušeností v oblasti nediskriminace vyplývá, že nejvhodnějším nástrojem je směrnice.

Srovnávací tabulka

Od členských států se vyžaduje, aby Komisi sdělily znění vnitrostátních ustanovení, kterými se směrnice provádí do vnitrostátního práva, jakož i srovnávací tabulku mezi těmito předpisy a směrnicí.

Evropský hospodářský prostor

Tento text se týká Evropského hospodářského prostoru a směrnice bude použitelná v členských státech Evropského hospodářského prostoru mimo EU na základě rozhodnutí Smíšeného výboru EHP.

4. ROZPOČTOVÉ DŮSLEDKY

Návrh nemá žádné důsledky pro rozpočet Společenství.

5. PODROBNOSTI O KONKRÉTNÍCH USTANOVENÍCH

Článek 1: Účel

Hlavním cílem směrnice je bojovat proti diskriminaci na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace a uplatňovat zásadu rovného zacházení jinde, než na trhu práce. Směrnice nezakazuje rozdíly v zacházení na základě pohlaví, na něž se vztahují články 13 a 141 Smlouvy o ES a související sekundární právní předpisy.

Článek 2: Pojem diskriminace

Definice zásady rovného zacházení vychází z definice, která je uvedena v předchozích směrnicích přijatých podle čl. 13 odst. 1 Smlouvy o ES [a také v příslušných rozsudcích Evropského soudního dvora].

Přímá diskriminace spočívá v tom, že je s někým zacházeno rozdílně pouze na základě jeho věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání nebo víry nebo sexuální orientace. Nepřímá diskriminace je složitější v tom, že uplatňované pravidlo nebo postup, které se jeví jako neutrální, ve skutečnosti silně znevýhodňují osobu nebo skupinu osob s určitou konkrétní charakteristikou. Původce pravidla nebo postupu si nemusí být praktických důsledků vědom a záměr diskriminovat tedy není směrodatný. Podle směrnic 2000/43/ES, 2000/78/ES a 2002/73ES²⁰ je možno nepřímou diskriminaci ospravedlnit (pokud „takové ustanovení, kritérium nebo praxe jsou objektivně odůvodněny legitimním cílem a prostředky k dosažení uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné“).

Obtěžování se považuje za formu diskriminace. Nežádoucí jednání může mít mnoho různých podob, od verbálního po psaný projev, gesta nebo chování, ale musí být dostatečně závažné a vytvářet zastrašující, ponižující nebo urážlivou atmosféru. Tato definice se shoduje s definicemi uvedenými v ostatních směrnicích podle článku 13 Smlouvy.

Odepření přiměřené úpravy je považováno za formu diskriminace. To je v souladu s Úmluvou OSN o ochraně práv zdravotně postižených osob a se směrnicí 2000/78/ES. Určité rozdíly

²⁰ Úř. věst. L 269, 5.10.2002.

v zacházení s osobami na základě věku mohou být legitimní, pokud jsou ospravedlnitelné legitimním cílem a jestliže prostředky k dosažení uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné (test proporcionality).

Ve stávajících směrnicih podle článku 13 Smlouvy o ES byly povoleny výjimky ze zákazu přímé diskriminace u „podstatných a určujících profesních požadavků“, u rozdílného zacházení na základě na věku a v souvislosti s diskriminací na základě pohlaví v oblasti přístupu ke zboží a službám. Ačkoli se aktuální návrh netýká zaměstnávání, existují zřejmě takové rozdíly v zacházení v oblastech uvedených v článku 3, které by měly být povoleny. Protože by však výjimky z obecné zásady měly být omezeny, vyžaduje se dvojitý test ospravedlnitelného cíle a proporcionálního způsobu dosažení (tj. způsob, který je co nejméně diskriminující).

Zavádí se zvláštní pravidlo pro odvětví pojištění a bankovních služeb, čímž se uznává skutečnost, že věk a zdravotní postižení mohou být u určitých produktů zásadním prvkem při posuzování rizika a tudíž i ceny. Pokud pojišťovny nebudou moci vzít vůbec v úvahu věk a zdravotní postižení, dodatečné náklady ponese zbytek pojištěných, výsledkem čehož budou vyšší celkové náklady a nižší dostupnost hrazení pro zákazníky. Zahrnutí věku a zdravotního postižení při posuzování rizika musí vycházet z přesných údajů a statistik.

Směrnice nemá vliv na vnitrostátní ustanovení nutná k zachování veřejné bezpečnosti, udržování veřejného pořádku, předcházení trestným činům, k ochraně zdraví a ochraně práv a svobod ostatních osob.

Článek 3: Oblast působnosti

Diskriminace na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace je zakázána ve veřejném i soukromém sektoru v oblastech:

- sociální ochrany včetně sociálního zabezpečení a zdravotní péče;
- sociálních výhod;
- vzdělávání;
- přístupu ke zboží a službám, které jsou k dispozici veřejnosti, včetně ubytování, a jejich dodávky.

Pokud jde o přístup ke zboží a službám, je zahrnuta pouze profesní nebo obchodní činnost. Jinými slovy se úprava netýká transakcí mezi jednotlivci jednajícími jako soukromé osoby – pronajímání pokoje v domě v soukromém vlastnictví nemusí probíhat stejně jako poskytování ubytování v hotelu. Oblasti jsou upravovány pouze do té míry, v jaké předmět spadá do kompetence Společenství. Takže například organizace vzdělávacího systému, činností a obsahu vzdělávacích programů, včetně organizace vzdělávání osob se zdravotním postižením, je na členských státech, které mohou taktéž činit rozdíly v zacházení ohledně přístupu k náboženským vzdělávacím institucím. Škola by například mohla organizovat zvláštní prezentace pouze pro děti určitého věku a škole určitého vyznání by mohlo být dovoleno organizovat školní výlety s náboženskými tématy.

Text jasně stanoví, že otázky související s manželským a rodinným stavem, což zahrnuje i adopci, nespádají do oblasti působnosti této směrnice. V tom jsou zahrnuta i reprodukční práva. Členské státy mají i nadále svobodu volby při rozhodování, zda zavedou a budou

uznávat *zákonem stanovená* registrovaná partnerství, či nikoli. Jakmile však vnitrostátní právní předpisy uznají, že taková partnerství jsou srovnatelná s manželstvím, platí zásada rovného zacházení²¹.

Článek 3 uvádí, že směrnice se nevztahuje na vnitrostátní právní předpisy související se sekulární povahou státu a jeho institucí, ani na status náboženských organizací. Členské státy mohou tudíž povolit nebo zakázat nošení náboženských symbolů ve školách. Netýká se ani zacházení podle státní příslušnosti.

Článek 4: Rovné zacházení s osobami se zdravotním postižením

Osobám se zdravotním postižením se v předstihu poskytne účinný přístup k sociální ochraně, zdravotní péči a přístup ke zboží a službám, včetně bydlení, které jsou dostupné veřejnosti. Tato povinnost je omezena v tom smyslu, že pokud by představovala neúměrné břemeno nebo vyžadovala zásadní změny produktu nebo služby, nemusí být splněna.

V některých případech mohou být nutná individuální opatření přiměřené úpravy k zajištění účinného přístupu pro jednotlivé osoby se zdravotním postižením. Podobně jako ve výše uvedeném případě to platí pouze tehdy, pokud z nich nevyplývá neúměrné břemeno. Návrh uvádí pouze příklady faktorů, které by mohly být brány v úvahu při posuzování toho, zda je břemeno neúměrné, což umožňuje brát v úvahu konkrétní situaci malých a středně velkých podniků a mikropodniků.

Pojem přiměřené úpravy již v oblasti zaměstnávání existuje ve směrnici 2000/78/ES, a členské státy a podniky mají tudíž zkušenosti s jeho používáním. Co je přiměřené pro velkou společnost nebo veřejný orgán nemusí být přiměřené pro malý nebo střední podnik. Požadavek na provádění přiměřených úprav neznamená pouze uskutečňování změn ve fyzickém smyslu, avšak může také spočívat v alternativních prostředcích poskytování služby.

Článek 5: Pozitivní akce

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. Je zřejmé, že formální rovnost v mnoha případech nevede k rovnosti v praxi. Je možné, že bude třeba zavést zvláštní opatření, kterými se zamezí vzniku nerovnosti nebo se provede její náprava. V členských státech existují různé tradice a různá praxe, pokud jde o pozitivní akce, a tento článek ponechává členským státům možnost pozitivní akce uplatňovat, avšak nikoli povinně.

Článek 6: Minimální požadavky

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. Dovoluje členským státům poskytovat vyšší míru ochrany, než jakou zaručuje směrnice, a stvrzuje, že by při provádění směrnice nemělo docházet ke snižování míry ochrany proti diskriminaci členskými státy již poskytované.

Článek 7: Ochrana práv

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. Lidé by měli mít možnost prosazovat své právo na nediskriminaci. Tento článek proto stanoví, že ti, kteří se domnívají, že byli nebo jsou terčem diskriminace, by měli mít možnost použít správní nebo

²¹

Rozsudek Soudního dvora ze dne 1.4.2008 ve věci Tadao Maruko, C-267/06.

soudní postupy, a to i tehdy, když vztah, v rámci kterého měla diskriminace probíhat, již skončil, v souladu s rozsudkem Evropského soudního dvora ve věci Coote²².

Právo na účinnou právní ochranu je posíleno tím, že organizacím, které mají legitimní zájem na boji proti diskriminaci, je dovoleno pomáhat obětem diskriminace v soudních nebo správních postupech. Vnitrostátní předpisy týkající se lhůt pro zahájení kroků tímto ustanovením nejsou dotčeny.

Článek 8: Důkazní břemeno

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. V soudních postupech platí obecné pravidlo, že osoba, která předkládá tvrzení, je musí dokázat. V případech souvisejících s diskriminací je však často nesmírně obtížné získat důkazy nutné k prokazování určité skutečnosti, jelikož jsou často v rukou žalovaného. Tento problém byl uznán Evropským soudním dvorem²³ a zákonodárnými orgány Společenství směrnicí 97/80/ES²⁴.

Přenesení důkazního břemene se použije ve všech případech, ve kterých mělo dojít k porušení zásady rovného zacházení, včetně těch, ve kterých vystupují sdružení a organizace podle čl. 7 odst. 2. Podobně jako v dřívějších směrnicích toto přenesení důkazního břemene neplatí v případech, kdy se postupuje podle trestního práva při stíhání kvůli tvrzení o diskriminaci.

Článek 9: Šikanování

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. Účinná právní ochrana musí zahrnovat ochranu proti odvetě. Oběti mohou být zastrašovány a odrazovány od vymáhání svých práv kvůli hrozbě odvety, a proto je nutné poskytovat osobám ochranu proti šikanování z důvodu vymáhání práv, která jsou jim směrnicí udělena. Tento článek se shoduje se směrnicemi 2000/43/ES a 2000/78/ES.

Článek 10: Šíření informací

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. Zkušenosti a průzkumy veřejného mínění ukazují, že jednotlivci jsou o svých právech špatně nebo nedostatečně informováni. Čím účinnější je systém informování veřejnosti a prevence, tím méně bude zapotřebí jednotlivých zásahů. Tento článek kopíruje rovnocenná ustanovení směrnic 2000/43/ES, 2000/78/ES a 2002/113/ES.

Článek 11: Dialog s příslušnými zúčastněnými stranami

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. Jeho cílem je posilovat dialog mezi příslušnými veřejnými orgány, jak jsou například nevládní organizace, které mají legitimní zájem na přispívání k boji proti diskriminaci na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. Podobné ustanovení obsahují předchozí směrnice zaměřené na boj proti diskriminaci.

²² Rozsudek Soudního dvora ve věci C-185/97, Sb. rozh. 1998, s. I-5199.

²³ Rozsudek Soudního dvora ve věci Danfoss, 109/88, Sb. rozh. 1989, s. 03199.

²⁴ Úř. věst. L 14, 20.1.1998.

Článek 12: Orgány pro podporu rovného zacházení

Toto ustanovení je společné pro dvě směrnice podle článku 13 Smlouvy. V ustanovení tohoto článku se od členských států vyžaduje, aby měly na vnitrostátní úrovni zaveden orgán nebo orgány (dále jen „orgány pro rovné zacházení“) k podpoře rovného zacházení všech osob, aniž jsou diskriminovány na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace.

Kopíruje ustanovení směrnice 2000/43/ES do té míry, v jaké upravují přístup ke zboží a službám a jejich poskytování, a staví na rovnocenných ustanoveních směrnic 2002/73/ES²⁵ a 2004/113/ES. Stanoví minimální pravomoci použitelné pro orgány na vnitrostátní úrovni, které by měly nezávisle podporovat zásadu rovného zacházení. Členské státy mohou rozhodnout o tom, zda to budou tytéž orgány, které již byly zavedeny podle předchozích směrnic.

Pro jednotlivce je obtížné a drahé se proti diskriminaci právní cestou bránit. Hlavní úlohou orgánů rovného zacházení je poskytovat obětem diskriminace nezávislou pomoc. Musí být také schopny provádět nezávislé průzkumy týkající se diskriminace a zveřejňovat zprávy a doporučení k otázkám souvisejícím s diskriminací.

Článek 13: Soulad

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. Rovné zacházení zahrnuje odstranění diskriminace vyplývající ze zákonů a právních či správních předpisů, a členské státy proto podle směrnice musejí taková ustanovení zrušit. Stejně jako předchozí právní předpisy směrnice stanoví, že všechna ustanovení odporující zásadě rovného zacházení musejí být prohlášena za neplatná nebo změněna, anebo musí být možné je za neplatná prohlásit nebo změnit, bude-li to třeba.

Článek 14: Sankce

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. V souladu s rozhodnutím Soudního dvora²⁶ text stanoví, že by neměly existovat žádné horní meze, pokud jde o náhradu škody, která se vyplácí v případech porušení zásady rovného zacházení. Toto ustanovení nevyžaduje zavádění trestních sankcí.

Článek 15: Provádění

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. Poskytuje členským státům dvouletou lhůtu na provedení směrnice do vnitrostátního práva a na to, aby Komisi sdělily text vnitrostátních právních předpisů. Členské státy mohou stanovit, že povinnost zajišťovat účinný přístup pro osoby se zdravotním postižením platí až po čtyřech letech od přijetí směrnice.

Článek 16: Zpráva

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. Vyžaduje, aby Komise podala na základě informací členských států Evropskému parlamentu a Radě zprávu

²⁵ Směrnice 2002/73/ES, kterou se mění směrnice Rady 76/207/EHS o implementaci zásady rovného zacházení pro muže a ženy ohledně přístupu k zaměstnání, k odborné přípravě a k postupu v zaměstnání a pracovních podmínkách, Úř. věst. L 269, 5.10.2002, s. 15.

²⁶ Věci C-180/95 Draehmpaehl, Sb. rozh. 1997 I, s. 2195 a C-271/91 Marshall, Sb. rozh. 1993 I, s. 4367.

o uplatňování směrnice. Zpráva musí zahrnovat stanoviska sociálních partnerů, příslušných nevládních organizací a Agentury EU pro základní práva.

Článek 17: Vstup v platnost

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy. Směrnice vstoupí v platnost dnem zveřejnění v Úředním věstníku.

Článek 18: Určení

Toto ustanovení je společné pro všechny směrnice podle článku 13 Smlouvy, z čehož jasně vyplývá, že směrnice je určena členským státům.

Návrh

SMĚRNICE RADY

o provádění zásady rovného zacházení s osobami bez ohledu na náboženské vyznání nebo víru, zdravotní postižení, věk nebo sexuální orientaci

RADA EVROPSKÉ UNIE,

s ohledem na Smlouvu o založení Evropského společenství, a zejména na čl. 13 odst. 1 této smlouvy,

s ohledem na návrh Komise²⁷,

s ohledem na stanovisko Evropského parlamentu²⁸,

s ohledem na stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru²⁹,

s ohledem na stanovisko Výboru regionů³⁰,

vzhledem k těmto důvodům:

- (1) V souladu s článkem 6 Smlouvy o Evropské unii je Evropská unie založena na zásadách svobody, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a právního státu, zásadách, které jsou společné všem členským státům, a ctí základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a ta, jež vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, jako obecné zásady práva Společenství.
- (2) Právo všech osob na rovnost před zákonem a ochrana před diskriminací představují všeobecné právo uznané Všeobecnou deklarací lidských práv, Úmluvou OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, Mezinárodní úmluvou o odstranění všech forem rasové diskriminace a pakty OSN o občanských a politických právech a o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluvou OSN o ochraně práv zdravotně postižených osob, Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a Evropskou sociální chartou, jejichž signatáři jsou [všechny] členské státy. Zejména Úmluva OSN o ochraně práv zdravotně postižených osob obsahuje v definicích diskriminace odepření přiměřené úpravy.
- (3) Tato směrnice ctí základní práva a dodržuje základní zásady uznané zejména Listinou základních práv Evropské unie. Ustanovení článku 10 Listiny uznává právo na

²⁷ Úř. věst. C [...], [...], s. [...].

²⁸ Úř. věst. C [...], [...], s. [...].

²⁹ Úř. věst. C [...], [...], s. [...].

³⁰ Úř. věst. C [...], [...], s. [...].

svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Ustanovení článku 21 zakazuje diskriminaci na základě náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace a ustanovení článku 26 uznává právo osob se zdravotním postižením na opatření, jejichž cílem je zajistit jejich nezávislost.

- (4) Evropský rok osob se zdravotním postižením 2003, Evropský rok rovných příležitostí pro všechny 2007 a Evropský rok mezikulturního dialogu 2008 upozornily na to, že diskriminace přetrvává, avšak také na výhody rozmanitosti.
- (5) Evropská rada v Bruselu dne 14. prosince 2007 vyzvala členské státy, aby zvýšily úsilí o předcházení diskriminaci na pracovním trhu i mimo něj a v boji proti ní³¹.
- (6) Evropský parlament vyzval k rozšíření ochrany před diskriminací v právu Evropské unie³².
- (7) Evropská komise ve svém sdělení „Obnovená sociální agenda: Příležitosti, přístup a solidarita v Evropě 21. století“³³ potvrdila, že ve společnostech, v nichž jsou všichni jedinci považováni za rovnocenné, by žádné umělé překážky ani diskriminace jakéhokoli druhu neměly lidem bránit v tom, aby těchto příležitostí využívali.
- (8) Společenství přijalo tři právní nástroje³⁴, které vycházejí z čl. 13 odst. 1 Smlouvy o ES, k prevenci a boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy a etnického původu, náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku a sexuální orientace. Tyto nástroje prokázaly význam právní úpravy v boji proti diskriminaci. Zejména směrnice 2000/78/ES stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku a sexuální orientace. Mezi členskými státy však zůstávají rozdíly ohledně rozsahu a formy ochrany před diskriminací z uvedených důvodů mimo oblast zaměstnání.
- (9) Proto by právní předpisy měly zakázat diskriminaci na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace v řadě oblastí mimo oblast trhu práce, včetně sociální ochrany, vzdělávání a přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení. Měly by stanovit opatření k zajištění rovného přístupu osob se zdravotním postižením k zahrnutým oblastem.
- (10) Směrnice 2000/78/ES zakazuje diskriminaci v přístupu k odbornému vzdělávání. Tuto ochranu je třeba dovršit rozšířením zákazu diskriminace na vzdělávání, které se nepovažuje za odborné vzdělávání.
- (11) Touto směrnicí by neměly být dotčeny kompetence členských států v oblastech vzdělávání, sociálního zabezpečení a zdravotní péče. Neměla by být zároveň dotčena klíčová úloha a široké rozhodovací pravomoci členských států při poskytování, zadávání a organizování služeb obecného hospodářského zájmu.
- (12) Výklad diskriminace zahrnuje přímou a nepřímou diskriminaci, obtěžování, navádění k diskriminaci a odepření přiměřené úpravy.

³¹ Závěry předsednictví Evropské rady v Bruselu ze dne 14. prosince 2007, bod 50.

³² Usnesení ze dne 20. května 2008, P6_TA-PROV(2008)0212.

³³ KOM (2008) 412.

³⁴ Směrnice 2000/43/ES, směrnice 2000/78/ES a směrnice 2004/113/ES.

- (13) Při provádění zásady rovného zacházení bez ohledu na náboženské vyznání nebo víru, zdravotní postižení, věk a sexuální orientaci by Společenství mělo v souladu s čl. 3 odst. 2 Smlouvy o ES usilovat o odstranění nerovností a o podporu rovnosti mezi muži a ženami, zejména z toho důvodu, že ženy jsou často oběťmi vícenásobné diskriminace.
- (14) Posouzení skutečností, které vedou k domněnce, že došlo k přímé nebo nepřímé diskriminaci, by mělo nadále příslušet vnitrostátním soudním nebo jiným příslušným orgánům v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi. Ty mohou zejména stanovit, že nepřímá diskriminace může být zjištěna jakýmkoli prostředky včetně statistických údajů.
- (15) Používání pojistně-matematických a rizikových faktorů souvisejících se zdravotním postižením a věkem je běžným postupem v pojišťovnictví, v bankovních a dalších finančních službách. To by nemělo být považováno za základ diskriminace, pokud jsou takové faktory prokazatelně klíčové pro posuzování rizika.
- (16) Každý má svobodu vstupovat do smluvních vztahů, včetně svobodného výběru smluvního partnera. Tato směrnice by se neměla použít na ekonomické transakce uskutečněné jednotlivci, které nepředstavují profesní nebo obchodní činnost těchto jednotlivců.
- (17) Při uplatňování zákazu diskriminace je současně důležité ctít ostatní základní práva a svobody včetně ochrany soukromého a rodinného života a úkonů prováděných v této souvislosti, svobodu náboženského vyznání a svobodu sdružování. Touto směrnicí nejsou dotčeny vnitrostátní právní předpisy o manželském a rodinném stavu, včetně reprodukčních práv. Není jí dotčena ani sekulární povaha státu, státních institucí nebo orgánů a vzdělání.
- (18) Za organizaci a obsah vzdělávání jsou odpovědné členské státy. Komise ve svém „Sdělení o kompetencích pro 21. století: Agenda pro evropskou spolupráci v oblasti školství“ upozorňuje na nutnost, aby byla věnována zvláštní péče znevýhodněným dětem a osobám se speciálními vzdělávacími potřebami. Zejména vnitrostátními předpisy mohou být umožněny rozdíly v přístupu do vzdělávacích institucí na základě náboženství nebo víry. Členské státy mohou také povolit nebo zakázat nošení případně viditelné nošení náboženských symbolů ve školách.
- (19) Evropská unie v Prohlášení č. 11 o postavení církví a nekonfesních organizací, připojeném k závěrečnému aktu Amsterodamské smlouvy, výslovně uznává, že uznává a neovlivňuje postavení církví a náboženských sdružení či společenství v členských státech podle vnitrostátního právního řádu a že stejným způsobem uznává postavení ideových a nekonfesních organizací. Opatření, která osobám se zdravotním postižením umožňují účinný nediskriminující přístup k oblastem zahrnutým v této směrnici, hrají v praxi důležitou úlohu při zajišťování úplné rovnosti. V některých případech mohou být k zaručení takového přístupu dále vyžadována konkrétní opatření přiměřené úpravy. V žádném případě nejsou vyžadována opatření, která by představovala neúměrné břemeno. Při posuzování, zda je břemeno neúměrné, by měla být vzata v úvahu řada faktorů, včetně velikosti, zdrojů a povahy organizace. Zásada přiměřené úpravy a neúměrné břemeno jsou zavedeny směrnicí 2000/78/ES a Úmluvou OSN o ochraně práv zdravotně postižených osob.

- (20) Právní požadavky³⁵ a normy ohledně přístupnosti byly v některých oblastech zavedeny na úrovni EU a článek 16 nařízení Rady č. 1083/2006 ze dne 11. července 2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1260/1999³⁶ vyžaduje, aby jedním z kritérií, které je třeba dodržovat při určení opatření spolufinancovaných fondy, byla přístupnost pro osoby se zdravotním postižením. Rada také zdůraznila potřebu zavést opatření k zajištění přístupnosti kulturních zařízení a kulturních aktivit pro osoby se zdravotním postižením³⁷.
- (21) Zákaz diskriminace by se neměl dotýkat zachování či přijetí takových opatření ze strany členských států, jejichž cílem je předcházet znevýhodňování osob konkrétního náboženského vyznání nebo víry, osob se zdravotním postižením, osob určitého věku nebo sexuální orientace, či toto znevýhodňování kompenzovat. Taková opatření mohou povolovat organizace osob určitého náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace, je-li jejich hlavním cílem podpora uspokojování speciálních potřeb těchto osob.
- (22) Tato směrnice stanoví minimální požadavky, a umožňuje tak členským státům zachovat nebo přijmout příznivější ustanovení. Provádění této směrnice nemá sloužit k ospravedlnění jakéhokoli zhoršení ve vztahu k situaci, která již v členském státě existuje.
- (23) Osoby, které jsou předmětem diskriminace na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace, mají mít k dispozici přiměřené prostředky právní ochrany. Pro zajištění účinnější úrovně ochrany by sdružení, organizace nebo jiné právnické osoby měly být také zmocněny účastnit se řízení, a to včetně jménem oběti nebo na její podporu, aniž jsou dotčeny vnitrostátní procesní předpisy týkající se zastupování a obhajoby před soudy.
- (24) Předpisy týkající se důkazního břemene musí být v případě diskriminace prima facie upraveny, a aby zásada rovného zacházení mohla být uplatňována účinně, musí v případě, že se tato situace prokáže, důkazní břemeno přejít zpět na žalovaného. Žalovanému však nepřísluší, aby prokazoval žalobcovo náboženské vyznání nebo víru, zdravotní postižení, věk či určitou sexuální orientaci.
- (25) Účinné provádění zásady rovného zacházení vyžaduje přiměřenou soudní ochranu před šikanováním.
- (26) Rada ve svém návazném usnesení o Evropském roce rovných příležitostí pro všechny 2007 vyzvala k plnému zapojení občanské společnosti, včetně organizací zastupujících osoby, kterým diskriminace hrozí, sociálních partnerů a stran účastnících se na tvorbě politických opatření a programů, jejichž cílem je předcházet diskriminaci a posilovat rovnost a rovné příležitosti jak na evropské, tak vnitrostátní úrovni.
- (27) Zkušenosti s používáním směrnic 2000/43/ES a 2004/113/ES ukazují, že ochrana proti těm druhům diskriminace, které uvádí tato směrnice, by byla posílena, kdyby v

³⁵ Nařízení (ES) č. 1107/2006 a nařízení (ES) č. 1371/2007.

³⁶ Úř. věst. L 210, 31.7.2006, s. 25. Nařízení naposledy pozměněné nařízením (ES) č. 1989/2006, Úř. věst. L 411, 30.12.2006, s. 6.

³⁷ Úř. věst. C 134, 7.6.2003, s. 7.

každém členském státě existoval orgán nebo orgány, v jejichž kompetenci by byla analýza souvisejících problémů, zkoumání možných řešení a poskytování konkrétní pomoci obětem.

- (28) Při výkonu pravomocí a plnění svěřených úkolů podle této směrnice by uvedené orgány měly fungovat způsobem, který by byl v souladu s Pařížskými zásadami Organizace spojených národů v souvislosti se statusem a prací vnitrostátních orgánů zabývajících se ochranou a podporou lidských práv.
- (29) Členské státy by měly stanovit účinné, přiměřené a odrazující sankce pro případy porušování povinností vyplývajících z této směrnice.
- (30) V souladu se zásadami subsidiarity a proporcionality, jak jsou uvedeny v článku 5 Smlouvy o ES, nemůže být cílů této směrnice, totiž zajištění společné úrovně ochrany proti diskriminaci ve všech členských státech, dosaženo uspokojivě na úrovni členských států, a proto, z důvodů rozsahu či účinků akce, jich může být lépe dosaženo na úrovni Společenství. Tato směrnice nepřekračuje rámec toho, co je pro dosažení těchto cílů nezbytné.
- (31) V souladu s bodem 34 interinstitucionální dohody o zdokonalení tvorby právních předpisů se členské státy vybízejí k tomu, aby jak pro sebe, tak i v zájmu Společenství sestavily vlastní tabulky, z nichž bude co nejvíce patrné srovnání mezi touto směrnicí a prováděcími opatřeními, a aby tyto tabulky zveřejnily,

PŘIJALA TUTO SMĚRNICI:

Kapitola 1

Obecná ustanovení

Článek 1 *Účel*

Tato směrnice stanoví rámec pro boj s diskriminací na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace s cílem zavést v členských státech zásadu rovného zacházení v jiných oblastech, než je zaměstnání a povolání.

Článek 2 *Pojem diskriminace*

1. Pro účely této směrnice se „zásadou rovného zacházení“ rozumí vyloučení jakékoli přímé nebo nepřímé diskriminace na jakémkoli základě uvedeném v článku 1.

2. Pro účely odstavce 1 se:

a) přímou diskriminací rozumí, pokud se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci na základě některého z důvodů uvedených v článku 1;

b) nepřímou diskriminací rozumí případ, kdy by v důsledku navenek neutrálního předpisu, kritéria nebo zvyklosti byla znevýhodněna osoba určitého náboženského vyznání nebo víry, osoba s určitým zdravotním postižením, určitého věku nebo určité sexuální orientace v

porovnání s jinými osobami, ledaže uvedený předpis, kritérium nebo zvyklost jsou objektivně odůvodněny legitimním cílem a ledaže prostředky k dosažení tohoto cíle jsou přiměřené a nezbytné.

3. Obtěžování se považuje za diskriminaci ve smyslu odstavce 1, pokud dojde k nežádoucímu chování souvisejícímu s kterýmkoli z důvodů uvedených v článku 1, které má za účel nebo za následek narušení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašující, nepřátelské, ponižující, pokořující nebo urážlivé atmosféry.

4. Jakékoli chování směřující k navádění k diskriminaci osob z kteréhokoli z důvodů uvedených v článku 1 se považuje za diskriminaci ve smyslu odstavce 1.

5. Odepření přiměřené úpravy ve zvláštním případě podle čl. 4 odst. 1 písm. b) této směrnice, pokud jde o osoby se zdravotním postižením, je považováno za formu diskriminace ve smyslu odstavce 1.

6. Aniž je dotčen odstavec 2, mohou členské státy stanovit, že rozdíly v zacházení na základě věku nepředstavují diskriminaci, jestliže jsou v souvislosti s vnitrostátními právními předpisy odůvodněny legitimním cílem a jestliže prostředky k dosažení uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné. Tato směrnice zejména nevylučuje možnost stanovit věkovou hranici pro přístup k sociální podpoře, vzdělání a určitému zboží a službám.

7. Aniž je dotčen odstavec 2, při zajišťování finančních služeb mohou členské státy povolit přiměřené rozdíly v zacházení, jsou-li věk nebo zdravotní postižení u daného produktu klíčovým faktorem pro posouzení rizika založené na příslušných a přesných pojistně-matematických nebo statistických údajích.

8. Tato směrnice se nedotýká obecných opatření stanovených vnitrostátními právními předpisy, která jsou v demokratické společnosti nutná pro veřejnou bezpečnost, udržování veřejného pořádku a předcházení trestným činům, pro ochranu zdraví a ochranu práv a svobod ostatních osob.

Článek 3 Oblast působnosti

1. V rámci pravomocí svěřených Společenství se zákaz diskriminace vztahuje na všechny osoby z veřejného i soukromého sektoru včetně veřejných subjektů, pokud jde o:

- a) sociální ochranu včetně sociálního zabezpečení a zdravotní péče;
- b) sociální výhody;
- c) vzdělání;
- d) přístup ke zboží a jiným službám, které jsou k dispozici veřejnosti, včetně bydlení, a jejich dodávky.

Pododstavec d) platí pro fyzické osoby pouze tehdy, provádějí-li profesní nebo obchodní činnost.

2. Touto směrnicí nejsou dotčeny vnitrostátní právní předpisy o manželském a rodinném stavu, včetně reprodukčních práv.

3. Touto směrnicí není dotčena odpovědnost členských států za obsah výuky, činnosti a organizaci jejich vzdělávacích systémů, včetně poskytování vzdělávání osobám se speciálními vzdělávacími potřebami. Členské státy smí umožnit rozdíly v zacházení ohledně přístupu do vzdělávacích institucí na základě náboženství nebo víry.

4. Touto směrnicí nejsou dotčeny vnitrostátní předpisy, které stanoví sekulární povahu státu, státních institucí nebo orgánů a vzdělání nebo které souvisejí se statusem a činností církví a jiných organizací vycházejících z náboženského vyznání nebo víry. Zároveň jí nejsou dotčeny vnitrostátní státní předpisy na podporu rovnosti mužů a žen.

5. Tato směrnice se netýká rozdílů v zacházení na základě státní příslušnosti a nejsou jí dotčeny ustanovení a podmínky upravující vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti na území členských států a dále se netýká rozdílů v jakémkoli zacházení souvisejícím s právním postavením dotyčných státních příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti.

Článek 4

Rovné zacházení s osobami se zdravotním postižením

1. K zaručení dodržování zásady rovného zacházení ve vztahu k osobám se zdravotním postižením:

a) se v předstihu poskytují opatření nutná k tomu, aby byl osobám se zdravotním postižením umožněn účinný přístup k sociální ochraně, zdravotní péči a přístup ke zboží a službám, včetně bydlení a přepravy, které jsou dostupné veřejnosti, včetně prostřednictvím přiměřených přizpůsobení či úprav. Taková opatření by neměla představovat neúměrné břemeno, ani vyžadovat zásadní změny sociální ochrany, sociálních výhod, zdravotní péče, vzdělání nebo dotčeného zboží či služeb nebo vyžadovat zavedení jejich alternativ.

b) Aniž je dotčena povinnost zajistit účinný nediskriminační přístup a je-li to nutné ve zvláštním případě, musí být poskytnuta přiměřená úprava, ledaže by představovala neúměrné břemeno.

2. Pro účely posuzování, zda by opatření nutná k plnění podmínek odstavce 1 představovala neúměrné břemeno, musí být vzat v úvahu zejména rozsah zdrojů organizace, její povaha, odhadované náklady, životní cyklus zboží a služeb a možné výhody plynoucí z lepšího přístupu pro osoby se zdravotním postižením. Toto břemeno není neúměrné, je-li dostatečně vyváжено opatřeními existujícími v rámci politiky dotyčného členského státu v oblasti rovného zacházení.

3. Touto směrnicí nejsou dotčena ustanovení práva Společenství nebo vnitrostátní předpisy týkající se přístupu k určitému zboží a službám.

Článek 5

Pozitivní akce

Pro zajištění plné rovnosti v praxi nebrání zásada rovného zacházení žádnému členskému státu zachovávat nebo přijímat zvláštní opatření pro předcházení znevýhodňování souvisejícímu s náboženstvím nebo vírou, zdravotním postižením, věkem nebo sexuální orientací a pro jeho kompenzaci.

Článek 6
Minimální požadavky

1. Členské státy mohou zavést či zachovat ustanovení, která jsou příznivější z hlediska ochrany zásady rovného zacházení oproti ustanovením této směrnice.
2. Provádění této směrnice nesmí být v žádném případě důvodem pro snížení úrovně ochrany proti diskriminaci, kterou členské státy již poskytují v oblastech upravených touto směrnicí.

KAPITOLA II
OPRAVNÉ PROSTŘEDKY A VYMÁHÁNÍ PRÁVA

Článek 7
Ochrana práv

1. Členské státy zajistí, aby soudní nebo správní řízení, včetně – považují-li to za vhodné – dohodovacích řízení, směřující k dodržování povinností podle této směrnice byla dostupná všem osobám, které se cítí poškozeny nedodržováním zásady rovného zacházení, i když vztahy, ve kterých mělo dojít k diskriminaci, již skončily.
2. Členské státy zajistí, aby sdružení, organizace nebo jiné právnické osoby, které mají legitimní zájem na zajišťování toho, aby tato směrnice byla dodržována, mohly jménem nebo na podporu žalobce s jeho souhlasem zahájit jakékoli soudní nebo správní řízení vedené k vymáhání plnění povinností podle této směrnice.
3. Odstavci 1 a 2 nejsou dotčeny vnitrostátní právní předpisy o lhůtách pro podávání žalob, pokud jde o zásadu rovnosti zacházení.

Článek 8
Důkazní břemeno

1. Členské státy přijmou v souladu se svými vnitrostátními soudními systémy nezbytná opatření pro zajištění toho, aby v případě, kdy se osoba cítí poškozena nedodržením zásady rovného zacházení a předloží soudu nebo jinému příslušnému orgánu skutečnosti nasvědčující tomu, že došlo k přímé nebo nepřímé diskriminaci, příslušelo žalovanému prokázat, že nedošlo k porušení zákazu diskriminace.
2. Odstavec 1 nebrání členským státům zavést pravidla o dokazování, která jsou pro žalobce příznivější.
3. Odstavec 1 se nevztahuje na trestní řízení.
4. Členské státy nemusí uplatňovat odstavec 1 na řízení, v nichž skutečnosti případu zjišťuje soud nebo příslušný orgán.
5. Odstavce 1, 2, 3 a 4 se rovněž vztahují na všechna soudní řízení zahájená podle čl. 7 odst. 2.

Článek 9 Šikanování

Členské státy zavedou do svých vnitrostátních právních řádů nezbytná opatření pro ochranu osob před jakýmkoli nepříznivým zacházením nebo nepříznivými následky, které jsou reakcí na žalobu nebo na zahájení řízení zaměřených na dodržování zásady rovného zacházení.

Článek 10 Šíření informací

Členské státy zajistí, aby s předpisy přijatými na základě této směrnice, jakož i s předpisy, které jsou již platné, byly seznámeny dotčené osoby všemi odpovídajícími prostředky a na celém území.

Článek 11 Dialog s příslušnými zúčastněnými stranami

V zájmu prosazování zásady rovného zacházení musí členské státy podporovat dialog s příslušnými zúčastněnými stranami, zejména s nevládními organizacemi, které mají v souladu s vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi legitimní zájem přispívat k boji proti diskriminaci na základě těchto důvodů a v těchto oblastech, které uvádí tato směrnice.

Článek 12 Orgány pro podporu rovného zacházení

1. Členské státy určí jeden nebo několik orgánů pro podporu rovného zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich náboženské vyznání nebo víru, zdravotní postižení, věk nebo sexuální orientaci. Tyto orgány mohou být součástí agentur pověřených na vnitrostátní úrovni ochranou lidských práv nebo práv jednotlivců, včetně práv stanovených jinými předpisy Společenství, včetně směrnic 2000/43/ES a 2004/113/ES.

2. Členské státy zajistí, aby do pravomoci těchto orgánů spadalo:

- aniž je dotčeno právo obětí a sdružení, organizací a dalších právnických osob uvedených v čl. 7 odst. 2, poskytování nezávislé pomoci obětem diskriminace při podávání návrhů na zahájení řízení z důvodu diskriminace;
- provádění nezávislých studií týkajících se diskriminace;
- zveřejňování nezávislých zpráv a podávání doporučení k jakékoli otázce související s touto diskriminací.

KAPITOLA III ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

Článek 13 Soulad

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby zajistily dodržování zásady rovného zacházení, a zejména aby:

- a) byly zrušeny právní a správní předpisy odporující zásadě rovného zacházení;

b) byla nebo mohla být prohlášena za od počátku neplatná nebo byla pozměněna ustanovení smluv, vnitřní řády podniků a pravidla, jimiž se řídí ziskové nebo neziskové organizace, odporující zásadě rovného zacházení.

Článek 14 *Sankce*

Členské státy stanoví systém sankcí ukládaných za porušování vnitrostátních předpisů přijatých k provedení této směrnice a přijmou všechna opatření nezbytná k zajištění jejich uplatňování. Tyto sankce, které mohou zahrnovat náhradu škody poškozenému, jež nemusí být omezena předchozím stanovením horní hranice, musí být účinné, přiměřené a odrazující.

Článek 15 *Provádění*

1. Členské státy přijmou právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí do [...] [dvou let po přijetí]. Neprodleně o tom Komisi informují a sdělí jí znění těchto předpisů a srovnávací tabulku mezi těmito předpisy a touto směrnicí.

Opatření přijatá členskými státy musí obsahovat odkaz na tuto směrnici nebo musí být takový odkaz učiněn při jejich úředním vyhlášení. Způsob odkazu si stanoví členské státy.

2. Ke zohlednění konkrétních podmínek mohou členské státy v případě nutnosti stanovit, že povinnost zajišťovat účinný přístup, jak uvádí článek 4, musí být plněna až [...] čtyři [roky po přijetí směrnice].

Členské státy, které si přejí použít tuto dodatečnou lhůtu, o tom s odůvodněním informují Komisi do data stanoveného v odstavci 1.

Článek 16 *Zpráva*

1. Členské státy a vnitrostátní orgány pro rovné zacházení sdělí Komisi do [...] a poté každých pět let veškeré informace nezbytné k tomu, aby Komise vypracovala zprávu pro Evropský parlament a Radu o uplatňování této směrnice.

2. Zpráva Komise vezme podle potřeby v úvahu stanoviska sociálních partnerů a příslušných nevládních organizací a také Agentury EU pro základní práva. V souladu se zásadou systematického přihlížení k otázce rovných příležitostí pro ženy a muže musí zpráva mimo jiné obsahovat zhodnocení dopadu přijatých opatření na ženy i muže. S ohledem na získané informace zahrne zpráva, je-li to nezbytné, návrhy na přezkoumání a aktualizaci této směrnice.

Článek 17 *Vstup v platnost*

Tato směrnice vstupuje v platnost dnem vyhlášení v *Úředním věstníku Evropské unie*.

Článek 18
Určení

Tato směrnice je určena členským státům.

V Bruselu dne [...].

Za Radu

předseda / předsedkyně